

JEUGD ZORG VOOR DE TOEKOMST

PvdA TWEEDE-KAMERFRACTIE

JEUGD ZORG
VOOR DE
TOEKOMST

VOORWOORD

Colofon

Het boekje *Jeugd zorg voor de toekomst* maakt deel uit van de serie *Meer rood op straat*. In oktober 2003 verscheen het eerste deel *Buurtten voor bewoners*. Het tweede deel *Lang leve het VMBO* is in april 2004 verschenen. In deze serie is een verslag te vinden van de werkbezoeken die de PvdA rondom een bepaald thema aflegt.

Op 27 september 2004 werden, samen met mensen van de bureaus jeugdzorg, jongeren en gezinnen met problemen, hun familieleden, hulpverleners en deskundigen bezocht. Op 1 november a.s. wordt dit boekje aan de destijds bezochte personen aangeboden.

Reacties op dit boekje zijn van harte welkom. Zij kunnen per post worden gericht aan PvdA afdeling voorlichting, Postbus 20018 2500 EA Den Haag (onder vermelding jeugdzorg), of per e-mail: jeugdzorg@pvda.nl. Ook kunt u bellen naar 070-3183025.

Voor meer informatie kunt u ook terecht bij de woordvoerders jeugdzorg Ella Kalsbeek en Anja Timmer.

Gebruikte foto's:

Omslag	<i>Jan Roeckplantsoen, Veenendaal.</i> © Serge Ligtenberg/ Hollandse Hoogte
Pagina 8	<i>Utrecht.</i> © Marco Borggreve/ Hollandse Hoogte
Pagina 10	<i>Driebergen.</i> © Michiel Wijnbergh/ Hollandse Hoogte
Pagina 14	<i>Kinderdagverblijf Het Kootertje, Nieuw-Vennep.</i> © Ellen Kok/ Hollandse Hoogte
Pagina 20	<i>Basisschool in Veldhoven.</i> © Ton Poortwilt/ Hollandse Hoogte
Pagina 25	<i>Psychiatrische instelling Curium voor jongeren, Oegstgeest.</i> © Evelyn Jacq / Hollandse Hoogte
Pagina 30	<i>Schoolagent op Candea College.</i> © Marcel van den Bergh/ Hollandse Hoogte
Pagina 36	<i>Junioren F in Vleuten.</i> © Werry Crone/ Hollandse Hoogte
Pagina 42	<i>Skatepark Wassenaar, Deijlerweg,</i> © Peter Hilz / Hollandse Hoogte

Kinderen in Nederland behoren tot de gelukkigste kinderen van de wereld. Helaas geldt dat niet voor alle kinderen. Zo'n tien tot vijftien procent van hen leeft in een problematische situatie die hun ontwikkeling bedreigt. De PvdA wil deze kinderen, hun ouders, broers en zussen niet in de kou laten staan. Zij hebben hulp nodig. Met hulp maken ook deze kinderen meer kans op een evenwichtige groei naar volwassenheid. De Haagse politiek moet wat doen zodat hulpverleners, gezinnen, familieleden, onderwijzers et cetera deze families beter kunnen ondersteunen?

In juni 2004 bracht de PvdA-fractie samen met twintig deskundigen een manifest uit over jeugdzorg. Een manifest over jongeren in problemen en hoe hen te helpen toch op te groeien tot evenwichtige en verantwoordelijke volwassenen.

Met dit manifest onder de arm gingen PvdA Tweede-Kamerleden op maandag 27 september 2004 op onderzoek uit. Ze bezochten jongeren en gezinnen met problemen, hun familieleden, hulpverleners en deskundigen. Doel? Onderzoeken of het manifest in de praktijk werkt. De bezoeken hebben op een aantal punten geleid tot aanscherpingen en nadere precisering. De resultaten vindt u in dit programmaboekje: *Jeugd zorg voor de toekomst*.

Het programmaboekje geeft concrete actiepunten om hulpverlening aan jongeren en hun gezinnen te verbeteren. Het is niet uitputtend en nooit klaar. Het is werk in uitvoering en vormt voor ons een agenda voor de komende jaren. Langs deze weg willen wij ons met jeugdzorg blijven bezighouden. Wij zijn ervan overtuigd dat alleen oplossingen die draagvlak hebben bij jongeren, ouders, familieleden en hulpverleners, kansrijk zijn. Daarom zijn we benieuwd naar uw reacties. Graag horen we van u of we met onze aanbevelingen op het goede spoor zitten.

Dit programmaboekje kon alleen tot stand komen dankzij de geweldige medewerking van ouders, jongeren en hulpverleners. De PvdA-fractie was zeer onder de indruk van deze bereidheid. Velen vertelden openhartig over hun problemen en gaven hun kijk op de hulp die nodig is. De problemen zijn vaak zeer ernstig. En de mogelijkheden van hulpverleners vaak beperkt.

PvdA-kamerlid: *“De ontvangst bij het gezin leek wel een verjaardagspartijtje. Soesjes en chocola, het hele gezin gesteven op de bank en alles keurig gepoetst. Het gezin wilde vooral meedoen om politici te overtuigen dat op jeugdzorg niet bezuinigd mag worden.”*

De PvdA-fractie ziet het als haar opdracht hulpverleners beter in staat te stellen gezinnen waar grote problemen zijn te helpen. **Uitgangspunt: voor ieder kind in de problemen en het gezin waarbij het hoort, moet één hulpverlener beschikbaar zijn. Deze is aanspreekpunt, geeft zelf hulp en schakelt anderen in als zijn deskundigheid tekortschiet.**

Dit uitgangspunt ligt voor de hand. Velen onderschrijven het. Kinderen en ouders zien uit naar één aanspreekpunt. Professionals willen dolgraag zo werken. Bovendien leert de praktijk dát het werkt. En toch wordt dit uitgangspunt in de praktijk heel vaak niet gerealiseerd. Het lijkt erop dat dit te maken heeft met de grote bestuurlijke drukte op het terrein van jeugdzorg.

Maar ook met de geldstromen en verantwoordingsstructuren die daarmee samenhangen. Ze brengen een enorme hoeveelheid papierwerk en bureaucratie met zich mee. Tot frustratie van vrijwel iedereen. Deze realiteit wordt nog verzaamd door de lange wachtlijsten in de jeugdzorg. Maar ook wordt het uitgangspunt niet bereikt doordat het aanvankelijke plan om Bureau Jeugdzorg centrale toegangspoort te maken, stukje bij beetje is vervaagd. Het model waarbij Bureau Jeugdzorg als een huisartsenpraktijk werkt, is (nog) niet tot stand gekomen.

Kortom: we hebben gezien dat de kwaliteiten van professionals onvoldoende worden benut. Ze zitten te veel achter het bureau en hebben te weinig contact met de mensen die hulp nodig

hebben. Zowel de kinderen die hulp nodig hebben als de professionals verdienen beter. In *‘Jeugd zorg voor de toekomst’*, geven wij concreet aan hoe het beter kan.

Wouter Bos
Ella Kalsbeek

november 2004

1. Aan het manifest “als ouders het niet alleen kunnen”, dat voorafging aan dit programmaboekje werkten de volgende deskundigen mee:

de heer J. van Balveren (directeur De Twern), de heer H.A. Büller (hoogleraar kindergeneeskunde Erasmus MC), mevrouw G. Dijkman (districtschef Politie Zuid-Holland-Zuid), de heer prof.dr. Th.A.H. Doreleijers (hoogleraar kinder- en jeugdpsychiaterie VUMC), de heer dr. B.F. Groeneweg (algemeen directeur Bureau Jeugdzorg Haaglanden/ZH), de heer G.H. Gruppen (directeur Altra), mevrouw mr. M.J. de Haan-Boerdijk (kinderrechter Rechtbank Rotterdam), mevrouw drs. M.M.H. van Hees (programmamanager Synergie in Toezicht Inspectie van het Onderwijs), mevrouw L. Keppel (directeur Stichting Wisselwerk), de heer J. Krist (directeur J.P.C. Sprengen), de heer H. Langen (jeugdbeschermer/bestuurslid BMJ Bureau Jeugdzorg Heerlen), mevrouw E. Meijer-Lubbers (adviseur College van Bestuur Alberdacollege Rotterdam), de heer V.C. Maas (directeur Jongerenhuis Harreveld), de heer T. Moolenaar (voorzitter BMJ Bureau Jeugdzorg N-H), mevrouw L. Oostenbrink (hoofd Beheer & beleid Jongerenhuis Harreveld), de heer dr. F.G. Öry (kinderarts maatschappelijke gezondheidszorg TNO preventie en gezondheid), mevrouw drs. J.S. Ploeger (teamleider Raad voor de Kinderbescherming Alkmaar), mevrouw mr. A.C. Quik-Schuijt (kinderrechter Rechtbank Utrecht), de heer mr. F. van der Reijt (kinderrechter Rechtbank Den Bosch), de heer dr. B. Rensen (jeugdarts GG & GD Utrecht), de heer M. van der Riet (beleidsmedewerker jeugdzorg MO-groep), de heer J.W.M. Verbugt (voorzitter Raad van Bestuur Bureau Jeugdzorg Limburg), mevrouw dr. C. Vreugdenhil (kinder- en jeugdpsychiater R.I.J. de Hartelborgt Spijkenisse)

INHOUD

Inleiding	9		
1. Veiligheid en zekerheid nodig voor evenwichtige ontwikkeling	10		
• Wat staat een evenwichtige ontwikkeling zoal in de weg?	11		
2. De allerjongste kinderen	14		
• Coördinatie ontbreekt	15		
• Wél samenwerking, toch hindernissen	15		
• Tijdig signaleren	16		
3. Schoolgaande kinderen	20		
• Warme dossieroverdracht	20		
• Samenwerking tussen ouders en school gewenst	21		
• Steun van schoolmaatschappelijk werker	22		
• Spijbelen is signaal	22		
• ‘Brede school’ breed invoeren	23		
4. Kinderen met ernstige psychische of psychiatrische problemen	25		
• Jeugd-ggz selecteert	25		
• Neiging tot onderdiagnose	26		
• Veel belemmeringen voor opname	26		
• Botsende wetgeving	27		
• Aantal behandelplaatsen beperkt	27		
• Diagnostiek signaleren	28		
5. Kinderen en jongeren in aanraking met politie	30		
• Aandacht voor de dader	30		
• Sancties en kansen tegelijk	31		
• Werken aan toekomst in justitiële inrichting	32		
• Capaciteitsuitbreiding roept vragen op	33		
• Inbedding in regionaal netwerk	33		
• Nazorg cruciaal	34		
6. Kinderen die zorg nodig hebben	36		
• Hulp vrijwillig of met dwang	37		
• Continue hulp noodzakelijk	37		
• Ondertoezichtstelling gezin	38		
• Case-load gezinsvoogd te groot	38		
• Sociaal isolement voorkomen	39		
• Steun aan pleegouders	39		
• Wachtlijsten onaanvaardbaar	40		
• 18+	40		
• Ziektekostenverzekering	40		
Slotbeschouwing			
Visie op jeugdzorg, bestuurlijke drukte en bureaucratie	42		
• Bezinning op bestuurlijke drukte	43		
• Bezinning op bureaucratie	44		
• Huisarts-specialistenmodel	46		
Bijlage namen van deskundigen die meewerkten	47		

INLEIDING

De meeste kinderen in ons land groeien op in een veilige situatie. Hun ouders houden van hen en begeleiden hen op een verstandige wijze naar volwassenheid. Deze kinderen zijn in het algemeen gezond en ontvangen wat ze werkelijk nodig hebben. Voor een minderheid van de kinderen geldt dit helaas niet. Zo'n tien tot vijftien procent van de kinderen verkeert in een problematische situatie die hun ontwikkeling bedreigt. Van sommige kinderen weten we dat ze een verhoogd risico lopen op problemen nog voordat ze geboren zijn. Bij anderen worden de problemen veel later zichtbaar. Soms ook ontstaan ze pas dan.

Kinderen in problemen en hun ouders hebben hulp nodig. Maar voor een evenwichtige groei naar volwassenheid is veel meer nodig dan hulp als er eenmaal problemen zijn. Inkomen, huisvesting, onderwijs, veiligheid,... Het zijn slechts een paar belangrijke randvoorwaarden voor een kind om zich te kunnen ontplooiën. In de wetenschap dat al die dingen nodig zijn, concentreert dit programmaboekje *'Jeugd zorg voor de toekomst'* zich op kinderen en ouders die in een extra kwetsbare positie verkeren.

© Michiel Wijnbergh / Hollandse Hoogte

1. VEILIGHEID EN ZEKERHEID NODIG VOOR EVENWICHTIGE ONTWIKKELING

Kinderen hebben veiligheid en zekerheid nodig om zich te kunnen ontwikkelen en ontplooiën. Ouders zijn daar als eersten verantwoordelijk voor. Veruit de meeste ouders nemen die verantwoordelijkheid uiterst serieus en zijn succesvol in hun rol als opvoeder. Niet voor niets behoren kinderen die in Nederland leven tot de gelukkigste ter wereld. Kinderen en jongeren geven zelf aan dat ze het goed met hun ouders kunnen vinden en bij hen terecht te kunnen als dat nodig is.

Niet alle kinderen hebben gelijke kansen op een evenwichtige ontwikkeling. Want niet alle ouders nemen de verantwoordelijkheid. Ze kunnen het niet of doen het niet. Dat 'niet doen' kan leiden tot onaanvaardbare consequenties voor het kind en zijn leefomgeving. Omwille van het kind moeten anderen dan

mede de verantwoordelijkheid nemen. Vanzelfsprekend moet dit met grote zorgvuldigheid gebeuren. Juist omdat de primaire verantwoordelijkheid bij de ouders ligt. In het uiterste geval is ingrijpen geboden met kindbeschermingsmaatregelen. In ieder geval hebben ouders die er niet in slagen hun kinderen voldoende te begeleiden, met hun kinderen recht op hulp. Die hulp moet wat ouders wél kunnen versterken. Het moet effectieve hulp zijn op maat. Een ouder met een verstandelijke beperking die liefdevol en geduldig met haar kind omgaat maar het huishouden niet draaiende kan houden, heeft hulp nodig in de huishouding. Hulp moet verder gericht zijn op het versterken van de sociale omgeving van een kind. Wat een vader niet kan, kan een grootvader misschien wel. Zelfredzaamheid vergroten, vergroot het gevoel van eigenwaarde waardoor de kansen op een evenwichtige ontwikkeling stijgen.

Uiteraard moeten ouders wel in de gelegenheid worden gesteld hun verantwoordelijkheid waar te maken. Zeker wanneer daarnaast ook andere eisen, zoals economische zelfstandigheid, aan hen gesteld worden. Zo moeten goede regelingen zijn voor zwangerschaps-, ouderschaps- en calamiteitenverlof. En ook voldoende en betaalbare kinderopvang en tussen- en naschoolse opvang. Als ouders er alleen voor staan, moet de plicht om zelf een inkomen te verwerven afgestemd worden op hun ouderverantwoordelijkheid.

WAT STAAT EEN EVENWICHTIGE ONTWIKKELING ZOAL IN DE WEG?

Financiën en huisvesting niet op orde

Financiële problemen en armoede kunnen een evenwichtige ontwikkeling van een kind behoorlijk in de weg staan. De praktijk laat zien dat de meest basale zaken bij gezinnen met problemen niet op orde zijn. Er zijn veel schulden. Het inkomen is laag, meestal een uitkering. En de huisvestingssituatie is ver beneden de maat. Opvallend is dat veel ouders klagen over de uitbetaling van een uitkering. Dat gebeurt niet of te laat, geven ze aan. De Sociale Dienst weet vaak niet wat zich in het gezin afspeelt.

Als elementaire zaken als financiën en huisvesting niet op orde zijn, vermindert de spankracht van een gezin. Als een ouder zich zorgen maakt over de vraag of er wel genoeg geld is om te eten, dan kan de vraag van een kind om nieuwe schoenen tot grote frustratie bij de ouder leiden. Die frustratie richt zich soms tegen het kind.

Ouder (woont met kinderen in bij grootouder en heeft twee zoons en een dochter van respectievelijk 11, 15 en 19 jaar): *“Ik moet rondkomen van € 414 per maand. Ik heb te weinig gesolliciteerd. Het is krap, maar het gaat. De voetbalclub van de jongens betaal ik meteen als de kinderbijslag komt.”*

Achtergrond ouders

Veel ouders die er niet in slagen hun gezin op een goede manier draaiende te houden, hebben grote persoonlijke problemen. Sommigen zijn verslaafd, anderen houden zich bezig met criminaliteit. Een aantal van hen heeft verstandelijke beperkingen of psychiatrische stoornissen. Huiselijk geweld is vaak aan de orde. Opvallend genoeg hebben die ouders vaak zelf ook een problematische achtergrond. Het komt regelmatig voor dat ouders zelf kindbeschermingspupil waren en nu moeten ervaren dat met hun kinderen hetzelfde gebeurt.

Ouder: *“Ik wil leren leven als een normaal gezin.”*

Invloed onderwijs

Onderwijs speelt bij de ontwikkeling van een kind vanzelfsprekend een grote rol. Het gaat daarbij om veel meer dan kennisoverdracht. De inrichting van een school, de grootte, de betrokkenheid bij de kinderen, samenwerking met ouders, pedagogisch klimaat... Ze bepalen mede de ontwikkelingskansen van een kind. Soms zijn de twee verschillende culturen – één thuis, één op school – problematisch voor een kind. Er worden verschillende eisen aan hem gesteld.

Al met al zijn sociale en economische achterstanden van grote invloed op het ontstaan van problemen bij kinderen. Om kinderen en jongeren met problemen te helpen is meer

nodig dan het organiseren van hulp en interventies. De sociale structuur van een samenleving versterken is minstens zo belangrijk.

© Ellen Kok / Hollandse Hoogte

2. DE ALLERJONGSTE KINDEREN

Het zal je maar gebeuren. Je moeder is jong en alleenstaand. Je moeder is verslaafd. Je bent niet welkom. Je ouders hebben veel problemen en kunnen die niet de baas. Je ouders gebruiken geweld... Een aantal kinderen wordt geboren in zo'n risicovolle situatie. Soms geven ouders zelf het signaal af dat het niet goed gaat. Maar vaak ook komen die berichten uit de omgeving van het gezin. Meestal zijn de huiselijke problemen wel 'ergens' bekend. Bijvoorbeeld bij huisarts, verloskundige, politie of verslavingszorg. Vaak ook weten ze het allemaal. Toch is 'weten' bepaald niet voldoende om de problemen aan te pakken. Zeker niet in samenhang. Dat blijkt in de praktijk. Regelmatig moet herhaaldelijk aan de bel getrokken worden voordat de noodzakelijke hulp op gang komt. Zo gaat er vaak lange tijd overheen voordat ouders hulp krijgen. Soms wel een paar jaar, vertellen ouders. Eén ding is duidelijk: het is geen goed functionerend systeem voor jeugdhulpverlening. Daardoor wordt niet alert op problemen gereageerd. Bovendien is niet altijd duidelijk wie verantwoordelijk is voor de

hulp. Lokaal jeugdbeleid is nog lang niet overal uitgekristalliseerd. Welke preventieve en curatieve voorzieningen nodig zijn, is niet in alle gemeenten duidelijk. Krappe budgetten verhinderen dat de verschillende instanties verantwoordelijkheden naar zich toe trekken. Hulpverleners zijn eerder terughoudend dan voortvarend. In het belang van het bedreigde kind zou de hulpverlener zich juist moeten 'opdringen'.

COÖRDINATIE ONTBREEKT

Vaak zijn er verschillende problemen in een gezin. Wie ervoor zorgt dat ze in samenhang worden gezien en opgelost, is vrijwel altijd onduidelijk. Met andere woorden: coördinatie ontbreekt. Dé kern van de falende jeugdzorg, volgens de PvdA-fractie. Vaak zijn er wel vier tot zeven hulpverleners bij een gezin betrokken, maar het gebeurt dat ze elkaar nooit spreken. Een 'totaal' hulplan dat aangeeft hoe ouders, sociale omgeving en hulpverleners met elkaar samenwerken, ontbreekt. Hoog tijd dus dat de verantwoordelijkheden op het terrein van preventief en curatief jeugdbeleid duidelijk worden. Gemeenten moeten dit beleid ontwikkelen in goed overleg met de Bureaus Jeugdzorg.

Meldpunt

In tenminste elke gemeente of regio moet een meldpunt komen voor problemen met kinderen. Van daaruit kan de hulpverlening aan ouder(s) en kind(eren) gecoördineerd worden. Bureau Jeugdzorg zou dit meldpunt kunnen zijn. Andere mogelijkheid is een lokale voorziening waarin Bureau Jeugdzorg participeert.

Medewerker Jellinek: *"Als er een gezin met problemen bij Bureau Jeugdzorg komt, zou standaard gevraagd moeten worden naar verslavingsproblemen."*

WÉL SAMENWERKING, TOCH HINDERNISSEN

Uiteraard komt het ook voor dat in de hulpverlening wél wordt samengewerkt en wél duidelijk is wie de coördinerende verantwoordelijkheid draagt voor een gezin. In dat geval kunnen er betere resultaten worden geboekt. De praktijk? Vaak is een sociaal netwerk van een gezin wel bereid hulp te bieden voor een deel

van de problemen. Maar het schrikt ervoor terug alle zorg op zich te nemen. Zo is een buurvrouw meestal wel bereid erop toe te zien dat de kinderen 's ochtends naar school gaan, maar kan zij de financiële problemen van het gezin niet oplossen. Toch blijkt er veel te kunnen als de verantwoordelijkheden voor iedereen maar duidelijk zijn. En dat ontbreekt in de praktijk nogal eens. Het ligt voor de hand dat de gezinsvoogd hierin de regie heeft. Hij heeft immers de gelegenheid om met drang en dwang te werken. Zijn taak? Heldere afspraken maken met het sociale netwerk en ander hulpverleners. Overigens kan ook een gezinscoach een centrale rol vervullen. De 'Eigen Kracht-conferenties' werken volgens dit model, maar de PvdA kwam ook andere vergelijkbare methoden tegen. Maar zelfs al is er een regisseur en zijn de afspraken duidelijk, dan nog is het alleen mogelijk om op basis van vrijwilligheid en onderling overleg tot concrete afspraken te komen met hulpverleners. Houdt een hulpverlener zich niet aan de afspraken, dan kan dat slechts geaccepteerd worden. Tenslotte vormen beroepsgeheim en privacyregels in de praktijk vaak hindernissen op weg naar effectieve samenwerking. Zo komt het voor dat een behandelend arts een gewelddadige of zelfs gevaarlijke ouder niet meldt bij de verantwoordelijke hulpverlener(s) van het kind. In zo'n geval is sprake van een conflict van plichten. Aan de ene kant speelt het beroepsgeheim een rol. Aan de andere kant is de hulpverlener doordrongen van de noodzaak informatie te verstrekken omwille van de kwaliteit van de hulpverlening. Veel hulpverleners ervaren hier een conflict van plichten. Bij privacyregels speelt hetzelfde. Of het beroep op privacyregels terecht is of dat het gaat om veronderstellingen, moet grondig worden uitgezocht. Misschien is het nodig de huidige regelgeving en protocollen aan te passen.

Buurvrouw: "Soms koop ik nieuwe kleren voor de buurkinderen. Zo'n meisje van tien kun je toch niet met een gat in haar broek laten lopen."

TIJDIG SIGNALEREN

Rondom zwangerschap en bevalling

Het is van groot belang problemen in een vroeg stadium te sig-

naleren. De PvdA ziet daarvoor genoeg mogelijkheden. Dege-nen die betrokken zijn bij de zorg rond zwangerschap, beval-ling en kraamtijd kunnen dat bijvoorbeeld doen. Zij staan dichtbij ouder(s) en kind(eren) en kunnen vaststellen dat ou-ders niet in staat of bereid zijn om hulp te aanvaarden omwille van hun kind. Uiteraard altijd in gesprek met de ouder(s). Deze zorgverleners zouden de gelegenheid én verplichting moeten krijgen om een kindbedreigende situatie op een eenvoudige manier te melden bij het meldpunt. Bijvoorbeeld aan de hand van een protocol.

Consultatiebureau

Andere plek om vroegtijdig problemen van allerlei aard te onderkennen, is het consultatiebureau. Een instrument bij uit-stek. Gedurende de baby- en peutertijd zien ze daar 95 procent van de kinderen. Alle kinderen krijgen zonder uitzondering een uitnodiging. Dé kracht van het consultatiebureau. Deze unieke signaleringskans zou beter benut moeten worden. Hoe? Door meer tijd per kind uit te trekken. En meer aandacht te hebben voor de sociaal-emotionele ontwikkeling van het kind en com-petenties van de ouder(s). Zo'n vijf procent van de kinderen verschijnt niet of te weinig op het consultatiebureau. Dan moet een belletje gaan rinkelen. Deze kleine groep loopt namelijk de grootste risico's. Niet loslaten dus. Extra aandacht is hier cru-ciaal. Het ligt voor de hand in dergelijke gevallen contact op te nemen met de huisarts en thuis een kijkje te nemen. Helaas gebeurt dit nog te weinig. Opleidingen voor jeugdartsen en (wijk)verpleegkundigen moeten dan ook nadrukkelijker aan-dacht schenken aan het herkennen en taxeren van risico's. Want als hulp nodig blijkt, kan een tijdig passend hulpaanbod namelijk veel problemen voorkomen.

Peuterspeelzalen en kinderopvang

Zo ongeveer tachtig procent van de kinderen vanaf tweeënen-half jaar gaat naar een peuterspeelzaal of kinderopvang. Naast het consultatiebureau hebben ze ook daar goed zicht op het wel en wee van de kinderen. Peuterspeelzalen houden zich bovendien expliciet bezig met de ontwikkeling van kinderen. Nog sterker gebeurt dit in peuterspeelzalen die ook voor- en vroegschoolse educatie (al spelend de taal leren) uitvoeren.

Peuterspeelzalen kunnen dus ook een belangrijke rol vervullen in het vroegtijdig signaleren van problemen bij kinderen. Bovendien besteden veel peuterspeelzalen aandacht aan opvoedingsondersteuning, veelal in samenwerking met het consultatiebureau. Bij peuterspeelzalen kan de signaleringsfunctie verder worden versterkt. Begeleiders moeten bijvoorbeeld ook gesignaleerde kinderproblemen bij het meldpunt kunnen doorgeven.

De PvdA wil

- De PvdA wil dat hulpverleners alerter reageren op signalen dat het niet goed gaat in een gezin. Daarvoor moeten ze ook de kans krijgen. Risico's moeten sneller onderkend worden om eerder en beter hulp te kunnen bieden.
- De PvdA wil dat hulpverleners minder terughoudend en meer voortvarend zijn.
- De PvdA wil een centraal meldpunt voor serieuze problemen die een kind bedreigen. Daar kan iedereen terecht die op de hoogte is van een serieus probleem in een gezin. Van medewerkers van een consultatiebureau voor alcohol en drugs tot medewerkers van een woningbouwvereniging. Vanuit dit meldpunt wordt de hulp gecoördineerd en continuïteit gewaarborgd. Bureau Jeugdzorg vervult in dit meldpunt een cruciale rol of krijgt deze zelf.
- De PvdA wil dat degenen die betrokken zijn bij de zorg rond zwangerschap, bevalling en kraamtijd de bevoegdheid en verplichting krijgen om situaties die het kind bedreigen te melden bij het meldpunt.
- De PvdA wil dat consultatiebureaus de ruimte en mogelijkheid krijgen om meer aandacht te schenken aan de sociaal-emotionele ontwikkeling van het kind, de pedagogische situatie en eventuele bedreigingen voor de ontwikkelingen van het kind. Huisbezoeken zijn daarvoor een goed middel.
- De PvdA wil dat waar hulpverleners en sociaal netwerk succesvol kunnen samenwerken één hulpverlener de

hulp coördineert en erop toeziet dat afspraken worden nagekomen. Bijvoorbeeld de gezinsvoogd. Dat vergt commitment van alle betrokkenen.

- **De PvdA wil het conflict dat hulpverleners ervaren tussen beroepsgeheim en noodzaak van informatievertrekking uit de weg ruimen. Nagegaan moet worden of privacyregelgeving en beroepsgeheim de noodzakelijke informatie-uitwisseling voor hulpverlening en andere interventies belemmeren. Zonodig regelgeving aanpassen en protocollen verhelderen.**

© Ton Poortvliet / Hollandse Hoogte

3. SCHOOLGAANDE KINDEREN

Wordt het kind vier jaar en leerplichtig, dan ontstaan nieuwe mogelijkheden om problemen te onderkennen. Zo komt de GGD in beeld die op dat moment de taak van de consultatiebureaus overneemt. En omdat het kind vanaf zijn vierde naar school gaat, kan school ook een signaleringsrol gaan spelen. Als een kind niet op school verschijnt, is dit een belangrijke indicatie voor problemen. Maar ook als het kind wél op school is, kan de leerkracht problemen signaleren.

WARME DOSSIEROVERDRACHT

Als de GGD de taak van de consultatiebureaus overneemt, dan is van groot belang dat jeugdarts en verpleegkundige goed op de hoogte zijn van de ontwikkeling van het kind tot zijn vierde. Alleen administratief overhevelen van het dossier is beslist onvoldoende. Er moet meer gebeuren. Zeker bij 'zorgenkinderen' moet een 'warme' overdracht plaatsvinden. Met andere woorden: het kind en de problemen die het heeft uitdrukkelijk

bespreken. Dit moet ook gebeuren wanneer het kind overgaat van primair naar voortgezet onderwijs. Ouders willen dat niet altijd. Ze willen dat hun kind met een schone lei begint en tekenen niet voor informatieoverdracht. Toch staat hier het belang van het bedreigde kind voorop. 'Dossier overdragen', moet regel zijn. Zonodig de regelgeving aanpassen.

SAMENWERKING TUSSEN SCHOOL EN OUDERS GEWENST

Ouders en leerkrachten zijn beiden verantwoordelijk voor het opgroeien en ontplooien van een kind. Ieder vanuit een andere positie. Om een gezonde groei en ontplooiing te realiseren, dienen ouders en school als team te functioneren. Ze overleggen met elkaar en nemen elkaar serieus. De praktijk leert echter anders. Vaak verloopt het contact moeizaam met ouders die problemen hebben. Ook wanneer er een ondertoezichtstelling is uitgesproken en er dus een gezinsvoogd is, heeft deze niet altijd contact met school. De school heeft dan ook geen idee wat er aan de hand is. Omwille van het kind moet bij de hulpverlening aan een gezin ook de school betrokken worden. Leerkrachten moeten daarvoor toegerust zijn. De lerarenopleiding dient dan ook meer aandacht te besteden aan het onderhouden van contacten met ouders.

Het komt ook voor dat de school goed weet dat er problemen zijn met het kind en het gezin waarin het leeft. De school kan daarvoor niet altijd de hulp organiseren die nodig is. Zelfs hulp louter gericht op het kind is schaars. Onderwijsbegeleidingsdiensten hebben maar een beperkt aantal adviesuren per school beschikbaar. Daarom selecteren scholen zelf streng voordat ze besluiten om voor een kind advies te vragen.

Onderwijzeres: "We hebben hier zoveel kinderen met problemen. Eigenlijk is R. nog een van de minst opvallende. Komt omdat zij zo schuw en angstig is."

Verder bestaat er een stevige overlap tussen de kinderen die gebruikmaken van het speciaal onderwijs en kinderen die in gezinnen leven waar ook anderszins hulp nodig is. Plaatselijk en regionaal zijn er initiatieven om tot samenwerking te komen en een meer gecoördineerde hulpverlening en begeleiding tot

stand te brengen. Zo'n aanpak verdient de voorkeur boven dat iedere instelling doet wat goed lijkt.

STEUN VAN SCHOOLMAATSCHAPPELIJK WERKER

Scholen in wijken waar problemen zich ophopen, moeten als eerste een schoolmaatschappelijk werker kunnen aanstellen. Deze kan een steun zijn voor kind en/of zijn ouders bij de aanpak van de problemen. Zo kan een kind zich misschien slecht concentreren omdat hij zich zorgen maakt over het geldgebrek van zijn ouders. Dit kind is uiteindelijk het best geholpen als zijn ouders hun financiën weer op orde hebben. Een schoolmaatschappelijk werker kan ouders de weg wijzen. Het kabinetsplan om de GOAS-gelden af te schaffen, werkt dan ook averechts. Bureau Jeugdzorg dient te participeren in de al bestaande 'zorgadviesteams'.

Moeder: "Wat ik heel erg vind is dat M. niet mee kan op schoolreisje. We hebben het geld gewoon niet. Ik heb er een week van wakker gelegen."

SPIJBELN IS SIGNAAL

Een kind blijft niet zomaar weg van school. Spijbelen is dan ook een belangrijke indicatie voor problemen. Kinderen die later strafbaar gedrag vertonen blijken in grote meerderheid gespjibeld te hebben. Ook politiecontacten van basisschoolkinderen zijn belangrijke indicatoren voor opvoedings- of psychiatrische problemen. Snelle interventie kan vruchten afwerpen. Een gesprek bijvoorbeeld op het politiebureau met kind en ouders of een gesprek met de leerplichtambtenaar of een boete. Werkt de interventie niet, dan is diagnostiek en behandeling nodig. Soms zelfs intensieve begeleiding. Risicoleerlingen moeten langduriger maar relatief lichte programma's in het kader van de jeugdzorg kunnen volgen.

Spijbelen gaat soms zo ver dat een kind van school verdwijnt. Als dit gebeurt, weet een school vaak niet waar het kind is gebleven. Is het kind thuis? In het buitenland? Naar een andere school? Onwetendheid hierover mag niet voorkomen als een kind leerplichtig is. School moet melden wanneer één van zijn leerlingen is verdwenen. Bij leerplichtambtenaar én lokaal meld-

punt. Ook hier geldt: een kind blijft niet zo maar van school weg. Het duidt meestal op meer problemen. Het meldpunt zou hiervan op de hoogte moeten zijn. Van daaruit kunnen dan hulpverlening en begeleiding in gang worden gezet.

BREDE SCHOOL BREED INVOEREN

Het concept 'Brede school' maakt het mogelijk de hele leefomgeving van het kind te versterken. Een kind heeft immers meer nodig aan contacten en uitdaging dan een gezin alleen. *'It needs a village to raise a child'*. Voor een gezonde en evenwichtige ontwikkeling is ook meer nodig dan het tijdig en adequaat reageren als er eenmaal problemen zijn. Vrije tijdsbesteding, toezicht en hulp bij schoolwerk, ontplooiën van andere dan cognitieve vaardigheden zijn ook van groot belang. De brede school biedt die mogelijkheden. Ze dient dan ook breed ingevoerd te worden. Voor VMBO-scholen is dit zeker een goed concept om uit te werken.

De PvdA wil

- De PvdA wil dat de school op de hoogte is van gezinsproblemen en zonodig betrokken wordt bij de hulpverlening aan kind en gezin.
- De PvdA wil dat initiatieven waarbij speciaal onderwijs en hulpverlening zoeken naar een betere samenwerking steun krijgen.
- De PvdA wil een meer dan administratieve overdracht van een kinddossier tussen consultatiebureau en GGD (jeugdarts). Zo ook tussen primair en voortgezet onderwijs. Met name als kinderen problemen hebben, dient een overdrachtgesprek plaats te vinden. Het belang van het bedreigde kind heeft voorrang op ouderbezwaren. Regelgeving zonodig aanpassen.
- De PvdA wil dat ouders en school als team functioneren. Zij zijn immers gezamenlijk verantwoordelijk voor opgroeien en ontplooiing van een kind. Op de lerarenopleiding moet meer aandacht zijn voor het contact met ouders.
- De PvdA wil dat diagnostiek en behandeling volgen als

in geval van spijbelen of politiecontacten een eerste lichte interventie niet afdoende blijkt. Soms zelfs intensieve begeleiding. Spijbelen en contacten met de politie zijn een belangrijke indicatie voor ernstige problemen.

- De PvdA wil dat school problemen in een gezin meldt bij een meldpunt (van gemeenten en Bureau Jeugdzorg) van waaruit hulp gecoördineerd en gevolgd kan worden. Bijvoorbeeld problemen in een gezin waar de school niets aan kan doen maar die wel bepalend zijn voor het functioneren van een kind (ernstige vervuiling, woninguitzetting et cetera).
- De PvdA wil dat een school bij het lokale meldpunt meldt als een kind helemaal niet meer op school komt.
- De PvdA wil het 'Brede school-concept' verder invoeren. De 'Brede school' biedt mogelijkheden voor vrije tijdsbesteding, toezicht en hulp bij schoolwerk, ontplooiën van andere dan cognitieve vaardigheden.

© Evelynne Jacq / Hollandse Hoogte

4. KINDEREN MET ERNSTIGE PSYCHISCHE OF PSYCHIATRISCHE PROBLEMEN

Ernstige psychische of psychiatrische problematiek komt veel voor bij kinderen in problemen. De jeugd-ggz helpt slechts een beperkt deel van deze kinderen. Voor velen is dus geen goede hulp beschikbaar. De jeugd-ggz moet meer kinderen hulp bieden. En ook haar deskundigheid en informatie aan de jeugdzorg beschikbaar stellen. Sterker nog: de jeugd-ggz dient deel uit te maken van een geïntegreerd stelsel van jeugdzorg.

JEUGD-GGZ SELECTEERT

Op dit moment is de jeugd-ggz vooral gericht op 'behandelbare' patiënten: gemotiveerde kinderen en ouders die hun hulpvraag kunnen formuleren en niet agressief zijn, oppositioneel en/of verslaafd. Kortom: de 'beste' patiënten. Omdat er overal wachtlijsten zijn kan de jeugd-ggz zich permitteren patiënten te

selecteren. En met gemotiveerde patiënten is een goede caseload te maken. Maar selecteren betekent dat veel kinderen en hun ouders buiten de boot vallen. Ze zijn meestal niet in staat hun hulpvraag te formuleren. Bijvoorbeeld omdat ze verbaal niet sterk zijn, verslaafd zijn of vooral denken dat anderen hun problemen veroorzaken. Juist in deze gezinnen stapelen de problemen zich op. Ze lopen de grootste risico's.

NEIGING TOT ONDERDIAGNOSE

Verder bestaat in de jeugd-ggz een neiging tot onderdiagnostiek. Anti-sociale en oppositioneel-opstandige gedragsstoornissen en verslavingsproblemen zouden niet tot het terrein van de kinder- en jeugdpsychiatrie behoren. Maar gedragsgestoorde en/of verslaafde kinderen zijn niet of moeilijk te diagnosticeren binnen een vrijwillig kader. En ook moeilijk te behandelen. Nog moeilijker wordt het als de ouders niet meewerken. Wie kinderen en jongeren dan toch wil helpen – en dat zou iedereen moeten willen – moet gebruik maken van drang of dwang. Kinderbeschermingsmaatregelen liggen dan het meest voor de hand.

Gezinsvoogd over samenwerking met jeugd-ggz: “Het zijn artsen. Ze zijn therapeutisch gericht. Ze komen alleen in actie als therapie zin heeft en de omgeving tot rust is gekomen.”

Sommige allochtone ouders willen niet erkennen dat sprake is van een psychiatrisch probleem. Bovendien is het voor een aantal van hen ongebruikelijk of zelfs onmogelijk om over hun psychische problemen te spreken. Over gevoelens praat je niet. Komt bij dat velen zich niet goed genoeg in het Nederlands kunnen uitdrukken. Een extra hindernis als het gaat om zulke persoonlijke en gevoelige kwesties. Al met al is bij allochtone kinderen vaker sprake van onderdiagnose.

VEEL BELEMMERINGEN VOOR OPNAME

Ernstig gedragsgestoorde kinderen kunnen soms niet langer thuis blijven. Een geschikte plaats voor hen vinden, is een groot probleem. Het begint al met de financieringssystematiek van psychiatrische instellingen. Veel nieuwe patiënten aannemen, veel diagnostiek plegen en een zo kort mogelijke behan-

deling geven. Dat wordt beloofd. Daarmee vallen kinderen en jongeren met de grootste problemen snel af.

Dan zijn er de Wet BOPZ (Bijzondere opname psychiatrische ziekenhuizen) en Wet op de Geneeskundige behandelovereenkomst. Deze maken het moeilijk kinderen boven de twaalf jaar tegen hun zin op te nemen in een kinder- of jeugdpsychiatrisch ziekenhuis. Bij verzet van het kind kan gedwongen opname alleen als hij een gevaar vormt voor zichzelf of zijn omgeving. Bovendien moet dat gevaar niet op een andere wijze af te wenden zijn. Een hoge drempel dus. Als een jongere eenmaal met dwang is opgenomen, mag er vervolgens niet veel. Een timeout op de kamer bij gedragsproblemen bijvoorbeeld, mag alleen als de jongere zich daartegen niet verzet. Hij zal dat echter vrijwel altijd doen. Behandelen van gedragsgestoorde jongeren in de psychiatrie is hierdoor uiterst moeilijk. Hoog tijd dus om de regels aan te passen.

BOTSENDE WETGEVING

Patiënt en behandelaar moeten altijd een behandelovereenkomst sluiten. Dat is wettelijk geregeld. Zo'n overeenkomst benadrukt de vrijwilligheid van de behandeling. Ook bij een kinderbeschermingsmaatregel (bij dwang dus) is zo'n vrijwillige behandelovereenkomst nodig. Hier botsen twee wetgevingssystemen met elkaar. In de praktijk geeft dat vaak problemen. Ook hier geldt: hoog tijd voor aanpassing van de wet.

AANTAL BEHANDELPLAATSEN BEPERKT

Het is niet bekend hoeveel gedragsgestoorde kinderen en jongeren behandeling nodig hebben. Wel staat vast dat er maar enkele bedden zijn voor individuele behandeling. Voor kinderen en jongeren die met Justitie in aanraking zijn geweest, zijn er enkele tientallen plaatsen. Het tekort aan plaatsen voor kinderen met een verstandelijke beperking is groot.

De meeste kinderen met ernstige gedragsproblemen waarvan er veel ook strafbare feiten hebben gepleegd, zitten in justitiële jeugdinrichtingen. De behandel mogelijkheden zijn daar zeer beperkt. Zo komt het voor dat in een behandelinrichting slechts één psychiater één dag per week beschikbaar is voor 280 kinderen.

Kinderen die veroordeeld zijn voor strafbare feiten en kinderen waarvoor geen behandelplaats is in een instelling worden regelmatig bij elkaar in een groep geplaatst. Niet goed. Onderscheid maken is hier noodzakelijk. Door gebrek aan behandelplaatsen wordt ook regelmatig de termijn van crisisplaatsingen overschreden. Dat is niet de bedoeling. Crisisplaatsingen zijn slechts voor enkele weken. Kortom: uitbreiding van behandelcapaciteit voor kinderen en jongeren is zeer urgent. Dit betekent ook dat er meer opleidingsplaatsen voor kinder- en jeugdpsychiaters nodig zijn. Bovendien moeten zij de mogelijkheden krijgen kennis te nemen van forensische psychiatrie voor jeugdigen.

DIAGNOSTIEK STANDAARDISEREN

Kinderen met problemen moeten natuurlijk eerst onderzocht worden voordat een behandelplan volgt. Maar veel kinderen worden keer op keer opnieuw onderzocht, gescreend en getest. Dat is kostbaar en er gaat veel tijd mee verloren. Voor vrijwel elk onderzoek is een wachtlijst waardoor behandeling ook langer op zich laat wachten. Dat pleit voor een gestandaardiseerd diagnostisch instrumentarium dat voor alle (ook allochtone) kinderen bruikbaar is. Alle behandelende instellingen moeten dat accepteren. Het instrumentarium moet uiteindelijk leiden tot een goed geïntegreerd behandelplan met korte en lange termijn doelen.

Medewerker Bureau Jeugdzorg: "Er werken weinig mensen met een allochtone achtergrond bij ons. En dat terwijl wel veel cliënten allochtoon zijn."

De PvdA wil:

- **De PvdA wil dat de jeugd-ggz een geïntegreerd onderdeel wordt van de jeugdzorg. De deskundigheid en informatie van de jeugd-ggz moet beschikbaar komen voor de jeugdzorg. Daardoor zal een proces op gang komen waardoor de jeugd-ggz ook hulp kan verlenen aan de kinderen met de grootste problemen en hun ouders.**

- **De PvdA wil een gestandaardiseerd diagnostisch instrumentarium. Dat voorkomt herhaaldelijke onderzoeken bij kinderen. En voorkomt daarnaast lange wachtlijsten voor onderzoek en behandeling. Dit instrument moet ook bruikbaar zijn voor allochtone kinderen en kinderen met meervoudige problematiek.**
- **De PvdA wil het aantal behandelplaatsen voor kinderen met psychische problemen fors uitbreiden. Ook moeten er meer kinder- en jeugdpsychiaters komen.**
- **De PvdA wil de wetgeving voor psychiatrische opname en behandeling zodanig herzien dat ook kinderen met psychiatrische problemen op een goede en effectieve manier geholpen kunnen worden.**
- **De PvdA wil de Wet op de geneeskundige behandelovereenkomst en kindbeschermingsmaatregelen op elkaar afstemmen. Dat kan door een wetwijziging. Deze zal veel praktijkproblemen verhelpen.**
- **De PvdA wil dat kinderen en jongeren die ernstige strafbare feiten hebben gepleegd en degenen die dat niet hebben gedaan, in justitiële jeugdinrichtingen niet in eenzelfde groep worden geplaatst. Het regime moet recht doen aan de reden waarom de kinderen zijn opgenomen.**

© Marcel van den Bergh / Hollandse Hoogte

5. KINDEREN EN JONGEREN IN AANRAKING MET POLITIE

Jeugdcriminaliteit neemt in omvang niet toe. Toch zijn er verontrustende tendensen. Zo gaan de delicten die jongeren plegen vaker met geweld gepaard. Worden de daders gemiddeld jonger. Zijn allochtone jongeren oververtegenwoordigd, vooral jongeren van Marokkaanse en Antilliaanse afkomst. Zijn er inmiddels meer meisjes die strafbare feiten plegen. En lijkt groepsriminaliteit vaker voor te komen. Het Openbaar Ministerie vervolgt steeds meer jongeren. Waar in 1998 nog in één op de vijf zaken werd besloten de jongere niet te vervolgen, is dat nu in één op de tien het geval.

AANDACHT VOOR DE DADER

Een jongere die een strafbaar feiten pleegt, moet daarop snel een reactie krijgen. Dat is in het belang van de rechtsstaat maar ook in zijn eigen belang. Voor hem moet duidelijk zijn

wat onze samenleving wel en niet accepteert. Nu blijven teveel jeugddelicten zonder gevolg. Jonge veelplegers plegen soms tientallen delicten terwijl ze maar voor een enkel delict worden veroordeeld. Juist bij jongeren is het van belang niet alleen naar het delict te kijken maar vooral ook naar de dader. Telkens moet onderzocht worden wat nodig is om deze jongere weer op het rechte pad te krijgen. Bij jongeren moet de sanctie een pedagogische werking hebben. Dat mag nooit uit het oog worden verloren. Een snelle reactie op strafbaar gedrag werkt op zichzelf al pedagogisch. Daarom moeten doorlooptijden in jeugdstrafzaken kort zijn. Belangrijk dus om daaraan te blijven werken.

Casusoverleg werpt vruchten af

Het casusoverleg is inmiddels in een aantal gemeenten ingevoerd en werpt vruchten af. Zaken worden sneller afgedaan en de samenwerking tussen betrokken partijen is beter. Helaas zijn niet bij elk justitieel casusoverleg de jeugdzorg en lokale voorzieningen betrokken. Dat zou wel moeten. Jongeren die strafbare feiten plegen, moeten met de gevolgen van hun daden worden geconfronteerd. Daarnaast moeten ze een nieuwe kans krijgen. Strafbaar gedrag kan veel oorzaken hebben. Zo kan het ook gaan om een verkapte hulpvraag. In een breed casusoverleg is het mogelijk na te gaan wat de betreffende jongere nodig heeft om weer op het rechte pad te komen. Sterker nog: het moet. De achtergrond en de voorgeschiedenis van de jongere spelen daarbij een belangrijke rol.

SANCTIES EN KANSEN TEGELIJK

‘Schorsing voorlopige hechtenis onder voorwaarden’

Het instrument ‘Schorsing voorlopige hechtenis onder voorwaarden’ biedt de jongere een kans het beter te gaan doen. Hij gaat weer naar school en doet bijvoorbeeld een gedragsbeïnvloedende cursus. Tegelijkertijd merkt hij dat een strafbaar feit gevolgen heeft. Dit instrument moet vaker worden ingezet. Mogelijk is het nodig hiervoor de wet te wijzigen.

Nachtdetentie

Nachtdetentie is ook zo'n interventie die jongeren de kans biedt om de dingen die goed gaan, zoals bijvoorbeeld school en werk, op te pakken terwijl er tegelijkertijd een sanctie is. 's Avonds 'leuke' dingen doen is er niet meer bij. Dus: mogelijkheden voor nachtdetentie uitbreiden.

Groepsdelict

Als jongeren in groepsverband delicten plegen, moet het mogelijk zijn de hele groep aan te pakken. Dat kan nu slechts in beperkte mate. Toch is dit cruciaal. Herhaling moet voorkomen worden. En de kans op herhaling ligt voor het oprapen als een jongere na zijn straf weer in dezelfde thuissituatie komt en in dezelfde vriendengroep.

Duur PIJ-maatregel verruimen

Een aantal jongeren krijgt een PIJ-maatregel ('jeugd-tbs') opgelegd. Deze maatregel is van beperkte duur. Daardoor bestaat de kans dat rechters eerder naar het volwassenenstrafrecht grijpen. TBS is immers niet in duur beperkt. Allerbelangrijkst is om te kijken wat een jongere nodig heeft om te kunnen slagen in de samenleving. Daarvan moet de duur van de PIJ-maatregel afhankelijk zijn. Geen vastgesteld maximum dus.

IN EEN JUSTITIËLE JEUGDINRICHTING

Werken aan toekomst

Jongeren die in een justitiële jeugdinrichting terecht komen, moeten ook daar kunnen werken aan een toekomst als verantwoordelijk burger. Alleen repressie kan en mag niet aan de orde zijn. De mogelijkheden voor goede begeleiding en behandeling zijn echter beperkt en staan steeds meer onder druk. De voorgenomen kabinetsbezuinigingen op de justitiële jeugdinrichtingen zullen de kwaliteit van de begeleiding nog verder onder druk zetten. Dat is absoluut ongewenst. Wie niet in jongeren investeert op het moment dat ze in crisis verkeren, zal daar later de wrange vruchten van plukken. Overigens gebruiken justitiële jeugdinrichtingen en internaatchtige voorzieningen verschillende methodieken om jongeren te begeleiden. Van

veel methodieken staat de effectiviteit niet vast. Het is van groot belang de effectiviteit systematisch te volgen en daaraan consequenties te verbinden. Alleen methodieken die aantoonbaar werken, mogen gebruikt worden.

CAPACITEITSUITBREIDING ROEPT VRAGEN OP

De capaciteit van de justitiële jeugdinrichtingen wordt gestaag uitgebreid. In 1999 waren er ongeveer 1500 plaatsen in deze inrichtingen. Voor 2006 zijn er meer dan 2500 gepland. Een flinke uitbreiding. Dat komt onder andere omdat de jeugdcriminaliteit in ernst is toegenomen. Maar deze capaciteitsuitbreiding roept ook vragen op. Waarom lukt het niet deze jongeren te behoeden voor het plegen van ernstige strafbare feiten? Vrijwel altijd hebben ze een problematische voorgeschiedenis. Op school is het mis gegaan. Bij kinderbescherming en jeugdzorg zijn ze vaak bekend. De capaciteitsuitbreiding houdt de samenleving een spiegel voor. Ze geeft geen mooi beeld. Ze laat zien dat er nadrukkelijk meer en vasthoudender preventie en hulpverlening moeten zijn. De justitiële jeugdinrichtingen moeten dan ook niet langer onder de directie gevangeniswezen (DJI) van het departement van Justitie vallen, maar onder de directie Jeugd (DJC).

Medewerker Bureau Jeugdzorg: "Wat maakt dat we zoveel kinderen opsluiten? We hebben te weinig behandelplekken. Het zou beter zijn als we kleinschalige opvangplekken of instellingen hebben. Dan is het makkelijker het eigen netwerk in te schakelen en daarin te blijven functioneren."

INBEDDING IN REGIONAAL NETWERK

Het is goed om justitiële jeugdinrichtingen in te bedden in een regionaal of provinciaal netwerk van voorzieningen. Dat biedt legio voordelen. De jongere is beter bereikbaar voor de gezinsvoogd. En als de jongere in een overgangsfase zit naar vrijheid, dan kan hij makkelijker werken aan een opleiding of baan die hij later kan voortzetten. De korte fysieke afstand maakt het eenvoudiger nazorg te realiseren. En ook kan het contact met het regulier onderwijs in een of andere vorm behouden blijven. Justitiële jeugdinrichtingen die effectief samenwerken in de regio verdienen daarvoor een beloning. Het is beter diverse

kleine inrichtingen te realiseren die goed zijn ingebed in de regionale netwerken dan grote jeugdgevangenissen waar jongeren uit het gehele land bij elkaar zitten.

NAZORG CRUCIAAL

Als jongeren weer op vrije voeten komen, is nazorg cruciaal. Helaas komt daar te vaak te weinig van terecht. De huidige wetgeving biedt al een aantal mogelijkheden om die nazorg dwingend op te leggen. Maar niet genoeg om voor alle nazorg voldoende juridische basis te bieden. Nagegaan moet worden of wetswijziging hier soulaas kan bieden. Wat moet er zoal gebeuren? Voor iedere jongere die uit een justitiële jeugdinstelling komt moet vast staan wat hij gaat doen: school of werk. Ook huisvesting moet geregeld zijn. Als de jongere weer naar huis gaat moet het 'thuisfront' daarvan tijdig op de hoogte zijn. Zo moet de leerplichtambtenaar er op toe kunnen zien dat de jongere weer naar school gaat. Moet de politie een oogje in het zeil houden opdat de jongere niet in oude fouten vervalt. En vanzelfsprekend moeten ook de gezinsvoogd en Bureau Jeugdzorg worden geïnformeerd.

De PvdA wil:

- De PvdA wil dat niet alleen delictgericht maar vooral dadergericht wordt gewerkt bij jongeren die strafbare feiten plegen. Het verbreden van het justitieel casus-overleg met jeugdzorg en lokale voorzieningen is daarvoor noodzakelijk.
- De PvdA wil dat onverminderd wordt doorgewerkt aan het verkorten van doorlooptijden in jeugdstrafzaken.
- De PvdA wil de mogelijkheden uitbreiden om jongeren aan te pakken die in groepsverband delicten plegen.
- De PvdA wil strafrechtelijke interventies als 'schorsing van voorlopige hechtenis onder voorwaarden' en 'nacht-detentie' uitbreiden. Het zijn belangrijke middelen om jongeren meteen te confronteren met de gevolgen van hun daden maar hen tegelijkertijd nieuwe kansen te bieden. Zonodig moet wetswijziging plaatsvinden.
- De PvdA wil dat justitiële jeugdinstellingen niet langer

onder de directie gevangeniswezen (DJI) van het departement van Justitie vallen maar onder de directie jeugd (DJC). Capaciteitsuitbreiding van justitiële jeugdinstellingen zal in mindere mate aan de orde zijn indien preventie en hulpverlening succesvoller zijn. Deze notie moet leidend zijn voor het beleid.

- De PvdA wil justitiële jeugdinstellingen inbedden in een regionaal of provinciaal netwerk van voorzieningen. Waar dat effectief gebeurt, krijgen instellingen een beloning. Kleinschalige instellingen hebben de voorkeur boven grootschalige.
- De PvdA wil nagaan of de PIJ-maatregel die nu in duur beperkt is, te verlengen is.
- De PvdA wil methodieken die in justitiële jeugdinstellingen en internaatachtige voorzieningen worden gebruikt, toetsen op hun effectiviteit. Uiteindelijk mogen alleen effectieve methodieken gebruikt worden.
- De PvdA wil speciale aandacht voor nazorg voor jongeren die een strafrechtelijke sanctie hebben gehad. Zonodig moet de wet gewijzigd worden om te bewerkstelligen dat deze cruciale nazorg in meer gevallen is af te dwingen.
- De PvdA wil dat voor iedere jongere die uit een justitiële jeugdinstelling komt, vaststaat wat hij gaat doen: school of werken. Het 'thuisfront' moet ingelicht worden. En ook allerlei andere zaken moeten geregeld zijn.

6. KINDEREN DIE ZORG NODIG HEBBEN

Sommige kinderen lopen thuis zoveel risico dat ze zorg nodig hebben. Ze zijn bijvoorbeeld slachtoffer van geweld of verwaarlozing. Zo overlijden er jaarlijks zo'n vijftig kinderen aan de gevolgen van huiselijk geweld. Kinderen die getuige zijn van geweld tussen ouders of andere gezinsleden raken getraumatiseerd. Jeugdige slachtoffers van seksueel misbruik zijn vaak zo beschadigd dat ze later zelf dader worden. Kinderen van wie de ouders hun echtscheiding ten koste van hen uitvechten, ontwikkelen zich vaak niet evenwichtig. En dan zijn er kinderen die al jong te grote verantwoordelijkheden moeten nemen. Hun ouders kunnen niet voor zichzelf en hen zorgen. Die kinderen hebben niet alleen een zware jeugd, maar kunnen later met moeite hun identiteit ontwikkelen. Kinderen met een verstandelijke beperking kunnen ernstige gedragsstoornissen hebben. Soms lopen kinderen zelfs zoveel risico dat het onverantwoord is als ze langer thuis blijven wonen.

HULP VRIJWILLIG OF MET DWANG

Voor hulpverlening en zorg kan vrijwillig gekozen worden, maar de rechter kan er ook toe dwingen. Wil een kinderrechter ondertoezichtstelling uitspreken, dan moet de ontwikkeling van de minderjarige ernstig bedreigd worden. Dat is een zware eis. Maar kinderen van wie de ouders geen hulp wensen te aanvaarden, blijven zo van hulp verstoken. Natuurlijk gebruiken hulpverleners de drangvariant: 'Als u niet meewerkt, moeten we de kinderrechter vragen om een ondertoezichtstelling'. Soms werkt dat, soms niet. Soms is het ongewenst. Er is een lichtere kindbeschermingsmaatregel nodig die hulpaanvaarding en opvoedingsondersteuning verplicht.

Ouder: "Ze zeggen dat hulpverlening vrijwillig is. Maar dat is niet zo. Als we niet meewerken, dan pakken ze ons kind af."

Verlenging ondertoezichtstelling vooraankondigen

Hulpverleners wijzen op het rapport dat Bureau Jeugdzorg moet opmaken al zo'n 13 à 14 weken voordat verlenging van ondertoezichtstelling aan de orde is. De kinderrechter vraagt dat. Deze periode is veel te lang. Er kan in de tussentijd veel gebeuren waardoor het rapport alweer achterhaald is als de zaak op zitting komt. Beter eerst een vooraankondiging te doen van de noodzaak tot verlenging. En een rapport dan drie weken van te voren bij de kinderrechter in te leveren.

CONTINUE HULP NOODZAKELIJK

Voor kwetsbare gezinnen moet zoveel mogelijk continuïteit zijn in de hulpverlening. Dat is cruciaal. Een kindbeschermingsmaatregel moet als het enigszins kan kort duren. Maar ook als die maatregel wordt opgeheven, zullen heel wat gezinnen kwetsbaar blijven. Een nieuwe stiefvader, een lastige puber, financiële problemen en het gaat weer mis. Het is van groot belang dat gezinnen dan kunnen teruggevallen op een hulpverlener die ze kennen en waar ze vertrouwen in hebben. De hulpverlener die eerst als gezinsvoogd in het gezin kwam, moet later hulp kunnen blijven bieden als het gezin daarvoor vrijwillig kiest. De wijze waarop dit kabinet de Wet op de Jeugdzorg uitvoert, staat dat in de weg. Bureau Jeugdzorg mag

gemiddeld slechts zeven gesprekken voeren met een probleemgezin.

Een aantal gezinnen heeft veel problemen. Voor die gezinnen zal hulp nodig blijven tot het jongste kind achttien jaar is. Soms zelfs langer. Sommige ouders zijn gewoon niet in staat de verantwoordelijkheden voor zorg en opvoeding van kinderen zelf te dragen. Er moeten dus mogelijkheden zijn voor continue hulp en ondersteuning.

Ouder: *“Ik zou graag één persoon als aanspreekpunt hebben. Het liefst A., want die vertrouw ik.”*

ONDERTOEZICHTSTELLING ‘GEZIN’

Als een kind ondertoezicht wordt gesteld is er vaak meer aan de hand in dat gezin. De gezinsvoogd ziet echter maar één kind toegevoegd aan zijn case-load. Een illusie. Als ouders niet in staat zijn dat ene kind te begeleiden zal dat vaak ook gelden voor broertjes en zusjes. Dat maar voor één kind ondertoezichtstelling wordt uitgesproken, kan betrekkelijk toevallig zijn. Bij ondertoezichtstelling hebben ouders altijd hulp nodig bij de opvoeding en begeleiding. Het is goed om de systematiek van de ondertoezichtstelling te wijzigen. Ondertoezichtstelling moet uitgesproken kunnen worden voor een gezin. Niet slechts voor één kind. In ieder geval moet de omvang van het gezin en de complexiteit van de problemen tot uitdrukking komen in de case-load van de gezinsvoogd. Als we als samenleving van mening zijn dat een kind zo lang mogelijk thuis moet blijven, dan dienen we ook de voorwaarden te scheppen waaronder dat kan. Kortom: het hele gezinssysteem moet hulp en begeleiding krijgen als dat nodig is.

PvdA-kamerlid: *“De combinatie van problemen in het gezin was onthutsend. Alle gezinsleden hebben intensieve hulp nodig, op één dochter na. Zij probeert haar VMBO-diploma te halen, maar moet haar digitale huiswerk bij een tante maken.”*

CASE-LOAD GEZINSVOOGD TE GROOT

De case-load van gezinsvoogden is te groot. Momenteel heeft een fulltime gezinsvoogd tussen de 21 en 24 pupillen. Dat kan dus even zoveel gezinnen betreffen. Veel tijd voor contact met

een gezin is er daardoor niet. En die korte tijd staat nog eens zwaar onder druk door de verantwoording die gezinsvoogden moeten afleggen. En dat gaat met veel papierwerk gepaard. Het Deltaplan gezinsvoogdij lijkt hier soulaas te bieden. Het is daarom van groot belang dat deze werkwijze verder wordt ingevoerd en verbeterd. Die notie is strijdig met de opvatting van het kabinet dat bezuinigd kan worden op gezinsvoogdij.

Gezinsvoogd: *“Ik zie de onderwijzer van P. nu voor het eerst. Ik heb gewoon nog geen tijd gehad.”*

SOCIAAL ISOLEMENT VOORKOMEN

Een ondertoezichtstelling is voor ouders niet altijd makkelijk te aanvaarden. Door de ondertoezichtstelling worden ze ‘officieel’ onmachtig verklaard om hun kinderen op te voeden. Dat stigma of dat besef kunnen leiden tot een groter sociaal isolement. Dat geldt ook voor financiële problemen waar veel gezinnen mee kampen. Het is goed als de coördinerende hulpverlener, zoals gezinsvoogd, mogelijkheden krijgt om urgente financiële nood (schoolboeken, winterjas) met behulp van de Sociale Dienst snel te lenigen. De ervaring leert dat dit nu allemaal heel veel bureaucratie met zich mee brengt.

Ouder: *“Het heeft zes maanden geduurd voor ik voor het eerst geld kreeg van de Sociale Dienst.”*

STEUN AAN PLEEGOUDERS

Als kinderen uit huis moeten, is pleegzorg een mogelijkheid. Pleegouders verdienen steun als zij een kind in moeilijkheden opnemen in hun gezin. In veel regio’s zijn genoeg gezinnen beschikbaar. Helaas is er onvoldoende geld om de pleegvergoeding te betalen en om de begeleiding van het gezin te realiseren. Bovendien is de pleegzorgvergoeding dit jaar niet geïndiceerd. Dat moet snel veranderen. Het is zelfs aan te bevelen vanuit financieel oogpunt. Een kind dat bij gebrek aan pleegzorg thuis moet blijven, maakt later meer kans op intensievere en duurdere hulpverlening en uithuisplaatsing. In regio’s met een tekort aan pleegzorg, is het de moeite waard om meer pleeggezinnen te werven. Uiteraard heeft dat alleen kans van slagen als begeleiding van pleeggezinnen op orde is. Dat geldt

ook voor de vergoeding.

WACHTLIJSTEN ONAANVAARDBAAR

De wachtlijsten bij de Bureaus Jeugdzorg zijn onaanvaardbaar. Zo ook de wachtlijsten van de advies- en meldpunten kindermishandeling en voorzieningen waarnaar Bureau Jeugdzorg doorverwijst. Sterker nog: de wachtlijsten in de jeugdhulpverlening overschaduwden alles. Bij sommige Bureaus Jeugdzorg duurt het lang voordat enige actie plaatsvindt na herhaaldelijke melding van problemen. Er is een wachtlijst van enkele maanden. Vervolgens zijn er wachtlijsten voor de screening, indicatiestelling en tenslotte de behandeling zelf. Langer dan een jaar wachten is inmiddels meer regel dan uitzondering.

Uitbreiding van de capaciteit van een aantal voorzieningen is onvermijdelijk. Dat geldt met name voor de instellingen die kinderen met ernstige gedragsproblemen en/of een verstandelijke handicap kunnen helpen. Maar ook met organisatorische maatregelen kunnen in de ambulante zorg opmerkelijk resultaten geboekt worden. Mooi voorbeeld is Bureau Jeugdzorg Limburg. Dat werkte in anderhalf jaar de wachtlijsten weg. Goed om dergelijke werkwijzen te stimuleren en belonen.

18+

Niet alle jongeren ontwikkelen zich in hetzelfde tempo. Toch wordt elke jongere op zijn achttiende verjaardag meerderjarig. Het beleid voor jongeren met problemen zou ook moeten gelden voor jongeren van 18+. Zo zou een kindbeschermingsmaatregel niet perse op de achttiende verjaardag moeten eindigen. Zo'n achttiende verjaardag werpt zijn schaduwen vaak ver vooruit. Een jongere zal niet meer beginnen aan een lange behandeling of begeleiding waarvoor hij niet gemotiveerd is. Deze stopt immers toch op zijn achttiende. Het moet mogelijk zijn dat de kinderrechter een maatregel langer laat gelden dan de achttiende verjaardag als dat nodig is. Daarvoor is wetswijziging nodig. De PIJ-maatregel kan al doorlopen als de jongere achttien is. Bovendien moet gedwongen hulp ook mogelijk zijn zonder dat een jongere een strafbaar feit pleegt.

ZIEKTEKOSTENVERZEKERING

Veel kinderen die uit huis zijn geplaatst, zijn niet verzekerd

tegen ziektekosten. Een enkele keer kan een pleegkind bij zijn pleegouders via het ziekenfonds worden meeverzekerd. Regel is echter dat er geen ziektekostenverzekering is. Tot voor kort droeg het departement van Justitie de ziektekosten. Recent is deze verantwoordelijkheid overgedragen aan de Bureaus Jeugdzorg. Daar hoort die niet thuis. Uit huis geplaatste kinderen dienen zo snel mogelijk tegen ziektekosten verzekerd te worden. Inclusief psychologische hulp.

De PvdA wil:

- **De PvdA wil dat aanvaarden van hulp en opvoedingsondersteuning kan worden verplicht. Daarvoor is een lichte kindbeschermingsmaatregel nodig.**
- **De PvdA wil Bureau Jeugdzorg de mogelijkheid geven om meer dan gemiddeld zeven ambulante gesprekken met een gezin te hebben. Als dat mag kan de hulpverlener die eerder als gezinsvoogd in het gezin kwam de hulpverlening op vrijwillige basis voortzetten.**
- **De PvdA wil dat wachtlijsten in de jeugdzorg, bij de advies- en meldpunten kindermishandeling en bij de pleegzorg zo snel mogelijk verdwijnen.**
- **De PvdA wil een lagere case-load voor gezinsvoogden. De gezinsvoogd is de spil in de hulpverlening. Bij de bepaling van de case-load moet recht worden gedaan aan de omvang van het gezin en de complexiteit van de problemen. Het hele gezinssysteem zal immers vaak begeleiding nodig hebben.**
- **De PvdA wil dat Jeugdzorg en Sociale Dienst samen sneller grote financiële nood kunnen lenigen. De Sociale Dienst zou ook betrokken moeten worden bij de hulpverlening aan een gezin.**
- **De PvdA wil dat het beleid voor jongeren in problemen zich ook uitstrekt tot 18-plussers. De kinderrechter zou de mogelijkheid moeten krijgen om een kindbeschermingsmaatregel ook na de achttiende verjaardag door te laten lopen.**

© Peter Hilz / Hollandse Hoogte

SLOTBESCHOUWING

VISIE OP JEUGDZORG, BESTUURLIJKE DRUKTE EN BUREAUCRATIE

Dit programmaboekje bevat veel voorstellen voor verandering van hulp en zorg voor kinderen of jongeren in problemen. Die dringend noodzakelijke veranderingen vragen om een visie op jeugdzorg. Direct ingrijpen zodra zich risico's aftekenen of problemen de kop opsteken, vindt de PvdA essentieel. Preventie en vroegtijdige onderkenning van problemen kunnen meer intensieve hulp in een later stadium voorkomen. Als we als samenleving serieus menen dat kinderen het beste kunnen opgroeien bij hun eigen ouder(s) dan moeten we dat ook écht mogelijk maken. Om kinderen en jongeren in de problemen een toekomst te geven als evenwichtige volwassene zijn investeringen nodig. In onze rijke Nederlandse samenleving is dat mogelijk. Sterker nog: het is een morele plicht.

Een kleine minderheid van de ouders is niet in staat hun kinderen op verantwoorde wijze naar volwassenheid te begeleiden. Dat is nu eenmaal de realiteit. Zij hebben hulp nodig. Soms zelfs zo lang – afwisselend meer en minder intensief – tot het kind op eigen benen kan staan. Alleen met goede begeleiding zijn meer intensieve hulp en uithuisplaatsingen te voorkomen.

Tegelijkertijd is er op dit moment een nijpend tekort aan intensieve vormen van hulpverlening. De praktijk van vandaag toont lange wachtlijsten. Ze overschaduwden bijna alles. Gebrek aan coördinatie van de interventies en gebrekkige informatie-uitwisseling vormen een ander groot knelpunt. Daar komt bij een grote bureaucratie voor bepaalde interventies. Uiteraard is het nodig verantwoording af te leggen als in de privé-sfeer van mensen wordt ingegrepen. Maar het is contraproductief waar dat ontardt in een bureaucratie die hulpverlening in de weg staat. Bureaucratie moet dan ook bestreden worden.

Winst behalen kan beslist. Hoe? Alle voorgestelde veranderingen in dit programmaboekje één voor één invoeren. Tegelijkertijd is een meer fundamentele bezinning nodig op de wijze waarop de jeugdzorg in de meeste ruime zin nu functioneert. Uitgangspunt? Ieder kind in de problemen en het gezin waarin het leeft moet een beroep kunnen doen op één hulpverlener. Deze geeft zelf hulp, schakelt andere hulp in als zijn deskundigheid tekortschiet en coördineert. Mooi uitgangspunt, maar nog geen realiteit. Want er zijn structurele belemmeringen. Op twee punten is fundamentele bezinning hoog nodig: bestuurlijke drukte en bureaucratie.

BEZINNING OP BESTUURLIJKE DRUKTE

Er is veel bestuurlijke drukte op het terrein van de jeugdzorg. Zo zijn gemeenten verantwoordelijk voor het lokaal jeugdbeleid. Zij zien zichzelf als regisseur. De provincie is verantwoordelijk voor de jeugdzorg en voert daar de regie. Waar jeugdzorg rechtshandhaving en jeugdbescherming raakt, speelt het Rijk een rol.

Dan zijn er de verschillende financieringsbronnen die de jeugdzorg betalen. Enkele belangrijke: gemeentefonds, provinciefonds, Rijksbegroting en AWBZ. Al deze financieringsstromen

kennen aparte besluitvormings- en verantwoordingscircuits. Die bemoeilijken de stroomlijning van de jeugdzorg en brengen een grote hoeveelheid papierwerk met zich mee. In de vorm van projecten worden vaak pogingen gedaan om deze gefragmenteerde besluitvormingsstructuur te doorbreken. Meestal bestaan ze slechts tijdelijk. Dat betekent dat ook goedlopende projecten na verloop van tijd weer moeten stoppen. Heel frustrerend.

Deze bestuurlijke drukte is niet eenvoudig te reduceren. De nieuwe Wet op de Jeugdzorg waarop jaren geanticipeerd is, gaat per 1 januari 2005 in. Dan moet blijken hoe de provincie zijn taak zal invullen. Het lokaal jeugdbeleid is nog onvoldoende van de grond gekomen en het Rijk verstoort processen door grote bezuinigingen door te voeren. Al met al zijn er geen eenvoudige en snelle oplossingen voorhanden.

Ruimte voor de 'werkvloer'

Ruimte bieden aan de 'werkvloer'. Daarvan verwacht de PvdA het meest. Professionals in de jeugdzorg weten dat gecoördineerde hulpverlening effectiever is dan gefragmenteerde. De meest succesvolle werkwijzen zijn die waar kinderen, hun gezinnen en sociaal netwerk bij de hulp betrokken worden en één hulpverlener de coördinatie op zich neemt. Een hele uitdaging voor professionals om die werkwijzen te realiseren binnen de – soms knellende – kaders van wet- en regelgeving. Tegelijkertijd is er de opdracht aan de politiek om zeer terughoudend te zijn met regulerende ingrepen. En ook om open te staan voor geluiden uit de praktijk. Bijvoorbeeld wanneer die uit ervaring aangeeft dat bepaalde regels contraproductief zijn voor vasthoudende en effectieve hulp. Dit programmaboekje is in ieder geval een aanzet om hindernissen weg te nemen en verbeteringen te bevorderen. Het kwam niet voor niets in nauwe samenspraak met jongeren, ouders en professionals tot stand.

BEZINNING OP BUREAUCRATIE

Fundamentele bezinning is ook nodig over de hoeveelheid bureaucratie, waarover vrijwel iedereen in de jeugdzorg klaagt. Ongetwijfeld valt hier winst te boeken door kritisch te kijken naar de wijze waarop verantwoording wordt afgelegd.

Kinderrechters zeggen bijvoorbeeld dat zij niet zo'n uitgebreide rapportage nodig hebben. Ook hulpverleners zijn kritisch over de hoeveelheid papierwerk die ze verzetten. Tegelijkertijd is er meer aan de hand. Op het jeugdzorgterrein spelen namelijk een aantal noties een rol die alle de bureaucratie bevorderen. Overigens met de beste bedoelingen.

Scheiding tussen hulp en recht

Zo wordt de scheiding tussen hulp en recht noodzakelijk geacht. Voor burgers/cliënten moet duidelijk zijn welke hulp ze kunnen weigeren en wanneer sprake is van een rechterlijke uitspraak met dwang. Hoe juist dit concept ook is, de praktijk is anders. Drang wordt vaak gebruikt. Dat betekent dat cliënten wordt voorgehouden dat ze kunnen kiezen tussen 'vrijwillig' meewerken of het risico lopen op een rechterlijke uitspraak als ze niet vrijwillig meewerken. Wie deze realiteit - die de PvdA-fractie geenszins afwijst – erkent, zou eens opnieuw moeten kijken of de bureaucratie die de scheiding van hulp en recht met zich meebrengt niet minder kan. De PvdA-fractie pleit daarvoor.

Scheiding tussen indicatiestelling en hulpverlening

Ook de scheiding tussen indicatiestelling en hulpverlening bevordert de bureaucratie. Op zichzelf is dit concept zinnig. Niet iedereen kan zomaar allerlei vormen van hulp claimen. Of er een recht op zorg bestaat, moet een professional beoordelen. In de praktijk is dat een indicatiestellend orgaan. Het komt echter regelmatig voor dat de zorginstelling die de geïndiceerde hulp zou moeten bieden, het niet eens is met de indicatiestelling. Dat is een probleem. De zorginstelling meent dan bijvoorbeeld dat zij de gevraagde hulp niet kan leveren of dat andere hulp nodig is. Vervolgens ligt de zaak dan weer op het bordje van het indicatiestellend orgaan. Wachtlijsten versterken dit proces nog eens. Voor de indicatiestelling is vaak al een wachtlijst. Vervolgens is die er ook voor de geïndiceerde zorg. Al met al komt een lange wachttijd té vaak voor. In de tussentijd is de problematiek verergerd en is de indicatiestelling niet meer adequaat. Het hele proces – inclusief de wachttijden – begint dan weer opnieuw.

HUISARTS-SPECIALISTENMODEL

Opvattingen over professionaliteit lijken hier een rol te spelen. Waarom is het in de jeugdzorg niet mogelijk om te werken volgens het huisarts - specialistenmodel? De huisarts is toegangspoort voor de gezondheidszorg. Hij beoordeelt wat er aan de hand is. Vervolgens beoordeelt hij of hij het 'probleem' zelf kan behandelen of dat doorverwijzing nodig is. Die beslissing is niet met bijzondere waarborgen omgeven. We vertrouwen de huisarts die beslissing toe. De huisarts noteert in de patiëntenstatus waartoe hij heeft besloten en waarom. Als hij besluit tot doorverwijzen, meldt hij dat aan patiënt en specialist. Meestal met een briefje. Vervolgens stelt de specialist de huisarts op de hoogte van zijn bevindingen en behandelplan. De huisarts blijft zo op de hoogte. Bij een volgende klacht kan hij nagaan of er een relatie ligt met eerdere ziektes of ingrepen. Kortom: geen papierwinkel, korte lijnen, grote betrokkenheid van de patiënt en een transparant proces.

Bureau Jeugdzorg zou ook als een 'huisarts' gaan werken. Het zou dé toegangspoort worden tot de jeugdzorg. Helaas is dat idee in de praktijk vervaagd. Zo mag Bureau Jeugdzorg zelf nauwelijks meer hulp geven. Het gevaar bestaat dat het verwordt tot een indicatiestellend orgaan.

Gezinsvoogd: "De bureaucratie is te groot. Er moet toegang zijn zoals bij een huisarts."

De grote papierwinkel in de jeugdzorg lijkt alles te maken te hebben met de vraag wat we professionals in de jeugdzorg toe vertrouwen. Waarom moet een professioneel oordeel van goed opgeleide mensen keer op keer gecheckt worden? Waarom ook lijken professionals zichzelf soms weinig te vertrouwen? En waarom aanvaarden ze de bureaucratie als noodzakelijk? Met andere woorden: vertrouw de professional meer toe. De PvdA pleit ervoor langs deze lijn de bureaucratie in de jeugdzorg opnieuw te bezien.

MET DANK AAN:

Alle gezinnen, soms ook opa's, oma's, buren en of vrienden van de gezinnen, die zo vriendelijk zijn geweest om de Kamerleden van de PvdA thuis te ontvangen en hun ervaringen met de jeugdzorg-instellingen met hen te delen.

De instellingen en scholen waar de Kamerleden op bezoek zijn geweest:

- Bureau Jeugdzorg Friesland in Leeuwarden
- Bureau Jeugdzorg Midden-Holland in Gouda
- Bureau Jeugdzorg Utrecht Regio Zuid in Nieuwegein
- Bureau Jeugdzorg Haaglanden in Den Haag
- Bureau Jeugdzorg Gelderland in Harderwijk
- Bureau Jeugdzorg Groningen in Winschoten
- Bureau Jeugdzorg Amsterdam Zuid en Nieuw/West in Amsterdam
- Bureau Jeugdzorg in Venlo
- Bureau Jeugdzorg Noord-Holland in Den Helder
- Bureau Jeugdzorg Eindhoven in Eindhoven
- Bureau Jeugdzorg Overijssel in Zwolle
- Bureau Jeugdzorg Rotterdam in Rotterdam
- Bureau Jeugdzorg Zeeland in Middelburg
- Bureau Jeugdzorg Flevoland in Lelystad
- Bureau Jeugdzorg Drenthe in Assen
- Prinses Irene Basisschool in Den Haag
- Koningin Juliana School in Emmeloord
- Kinderhuiskamer Kidszzzzclub in Den Helder

De agenten van de (jeugd) politie bij de diverse politiekorpsen, medewerkers van de GGD, de GGZ, leerplichtambtenaren, leraren, huisartsen en andere aanwezige artsen, medewerkers van de Eigenkracht conferentie, medewerkers van het schoolmaatschappelijk werk, wijkverpleegkundigen, medewerkers van het consultatiebureau, medewerkers van het algemeen maatschappelijk werk, medewerkers uit de schuldsanering, medewerkers van de Gespecialiseerde Gezinsverzorging, de voogdijwerkers, de medewerkers van Advies- en Meldpunt Kindermishandeling, de ambulante pedagogische gezinsbegeleiders, de pleegzorgwerkers en de

medewerkers van de thuiszorg die de Kamerleden op verschillende locaties te woord hebben gestaan en bij hebben gedragen de totstandkoming van dit boekje.

Daarnaast bedanken we de medewerkers van de Haagse Hogeschool opleiding SPH, het samenwerkingsverband Zuid-Holland West, Jeugdformaat, de medewerker van Passe Partout, Nieuw Veldzicht, Accare, Compaen, Wedeka, het Leger des Heils, het RIAGG, 16+, SaC Amstelslad Jeugdzorg, de Derde Oever, Mentrum, Jellinek-kliniek, Bascule, Altra, Werkvirus, Wonen Op Proef, Medisch Orthopedagogisch Centrum te Middelburg, de Reggeberg, Pactam, de Hoenderloo groep, de Meerkanter, de William Schrikker voor hun bijdrage aan het werkbezoek.